

Концепція реформування та розвитку системи медичного забезпечення Збройних Сил України: погляди на формування та реалізацію

В.О. ЖАХОВСЬКИЙ, В.Г. ЛІВІНСЬКИЙ

Українська військово-медична академія

Резюме. У статті викладено концептуальні погляди на мету, шляхи та напрями реформування і розвитку системи медичного забезпечення Збройних Сил України. Встановлено, що метою розвитку медичного забезпечення військ має бути формування системи медичного забезпечення військ, яка буде спроможною до медичного забезпечення Збройних Сил України як в умовах повсякденної діяльності, так і під час їх застосування та відповідатиме вимогам щодо медичного забезпечення військ країн – членів НАТО.

Ключові слова: медична служба Збройних Сил України, система медичного забезпечення, реформування та розвиток.

За останні два роки в Україні розроблено та введено в дію ряд програмних та важливих для забезпечення національної безпеки держави документів, зокрема Воєнну доктрину України, Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України, Стратегічний оборонний бюлетень України, які стали основою розробки Державних цільових програм розвитку Збройних Сил (ЗС) України та озброєння і військової техніки на період до 2020 року з відповідними розділами щодо розвитку системи їх медичного забезпечення [1, 2, 3].

У новій редакції Воєнної доктрини України передбачено, що головна роль у забезпеченні воєнної безпеки, державного суверенітету і територіальної цілісності держави належить ЗС України, а пріоритетним завданням для них визначено досягнення до 2020 р. повної сумісності з відповідними силами держав – членів НАТО. Одним із основних напрямів реформування та розвитку ЗС України визначено модернізацію системи медичного забезпечення військ з максимальною інтеграцією її з системою цивільної охорони здоров'я [1].

Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України, зокрема, визначає пріоритети розвитку системи медичного забезпечення, а саме: розвиток польової медицини; удосконалення системи підготовки та перепідготовки військово-медичних кадрів; психологічну підтримку військовослужбовців; координацію цивільної та військової систем охорони

здоров'я; удосконалення системи управління медичною службою, її функціональної та організаційної структури; поглиблення міжнародного військово-медичного співробітництва [2]. Концепцією передбачено проведення низки заходів щодо розвитку системи медичного забезпечення військ, які заплановано провести у два етапи: перший – до кінця 2017 р., другий – до кінця 2020 р.

Стратегічним оборонним бюлетенем України визначено оперативну ціль для розвитку системи військової охорони здоров'я – це побудова системи медичного забезпечення, здатної до надання належної медичної підтримки силам оборони при виконанні будь-яких завдань [3]. Досягнення зазначеної цілі передбачається здійснити шляхом виконання шести завдань:

1. Забезпечення на національному рівні міжвідомчої координації діяльності військово-медичних служб, системи охорони здоров'я та освіти держави щодо ефективного та раціонального використання медичних ресурсів, забезпечення стандартизації медичної допомоги, евакуації, реабілітації та підготовки медичного персоналу.

2. Створення системи управління медичним забезпеченням сил оборони відповідно до принципів та стандартів НАТО як окремого виду забезпечення військ, непідпорядкованого логістиці.

3. Забезпечення військово-медичних служб засобами розшуку поранених, транспортними засобами медичної та аеромедичної евакуації, у тому числі броньованими, сучасним комплектно-табельним оснащенням для надання медичної допомоги і лікування, засобами зв'язку та автоматизованими системами управління для надання належної медичної допомоги в межах встановлених термінів.

4. Встановлення міжвідомчого єдиного підходу до реабілітації військовослужбовців, здатного забезпечити безперервність та ефективність відновлення фізичних, психологічних і соціальних функцій для повернення до виконання обов'язків військової служби або соціальної та трудової адаптації, а також забезпечення їх реабілітації після звільнення. Розроблення програм та запровадження міжвідомчої скоординованої системи психологічного забезпечення та реабілітації сил оборони, фокусуючись на профілактиці, лікуванні бойового стресу та забезпеченні повернення до виконання обов'язків військової служби.

5. Створення єдиної міжвідомчої системи підготовки та перепідготовки військово-медичних кадрів, стандартизації та управління якістю освіти для сил оборони. Запровадження у системі медичної освіти військово-медичної підготовки, яка б забезпечувала ефективне навчання стандартам надання медичної допомоги у всіх аспектах, але, в першу чергу, при бойовій травмі (патології). Це забезпечить ефективне і дієве

навчання медичних кадрів сил оборони для медичного забезпечення протягом усього евакуаційного шляху пацієнта, з моменту поранення до рівня (ролі) 4 і його реабілітації, задоволення оперативних потреб відповідно до відомчих, національних та міжнародних правил.

6. Упровадження у діяльність військово-медичних служб сучасних технологій надання медичної допомоги, лікування поранених, медичного інформаційного забезпечення відповідно до стандартів медичної допомоги, клінічних протоколів та інших галузевих стандартів в сфері охорони здоров'я, актуальних наукових досягнень.

Важливість завдань щодо удосконалення медичного забезпечення військ, визначених вищезазначеними нормативно-правовими актами, та їх діапазон потребують проведення значної кількості організаційних та інших заходів, що, на думку авторів, викликає необхідність розроблення детальної Програми реформування та розвитку системи медичного забезпечення Збройних Сил України.

Порядок планування і розроблення відповідних програм у нашій державі чітко регламентований та визначений Законом України «Про державні цільові програми», Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм» і Військовим стандартом «Оборонне планування. Державна програма розвитку Збройних Сил України. Порядок розроблення, виконання та звітування» [4–6]. Зазначені законодавчі та нормативно-правові акти, а також Військовий стандарт передбачають, що розробленню кожної програми передують опрацювання та затвердження відповідної концепції.

Мета роботи: формування концептуальних підходів до визначення мети, напрямів та шляхів реформування і розвитку системи медичного забезпечення ЗС України.

Об'єкт дослідження: система медичного забезпечення ЗС України.

Предмет дослідження: сили і засоби медичної служби ЗС України, організація медичного забезпечення військ.

Відповідно до встановленого у нашій державі порядку розроблення концепцій розвитку така робота розпочинається з визначення існуючих проблем в певній галузі, а саме – в системі медичного забезпечення ЗС України. Стан медичного забезпечення ЗС України, його проблеми і тенденції розвитку неодноразово розглядався та аналізувався на засіданнях Колегії Міністерства оборони (МО) України, зборах керівного складу медичної служби, конференціях і службових нарадах, висвітлювався у спеціалізованих виданнях і визнаний таким, що не відповідає реальним потребам військ як у повсякденній діяльності, так і під час їх застосування, а також сучасним вимогам збройних сил країн – членів НАТО щодо медичного забезпечення військ [7–17].

Основними системними проблемами медичного забезпечення ЗС України, на думку авторів, є:

- застарілість законодавчої та нормативно-правової бази щодо медичного забезпечення військ;
- невідповідність організаційно-штатної структури медичної служби ЗС України завданням і сучасній тактиці застосування військ;
- відсутність достатньої кількості підготовленого персоналу для комплектування медичних підрозділів військових частин і з'єднань, військово-медичних закладів;
- відсутність сучасного комплектно-табельного оснащення медичної служби;
- низький рівень матеріально-технічного забезпечення етапів медичної евакуації: відсутність сучасного санітарно-технічного оснащення, модулів, наметового фонду тощо;
- відсутність у військах достатньої кількості броньованих транспортних засобів для вивозу поранених з поля бою та евакотransпортних засобів для медичної, у тому числі аеромедичної евакуації;
- наявність двох органів управління медичним забезпеченням ЗС України на стратегічному рівні, а також неврегульованість процесів взаємодії медичних служб ЗС України, інших військових формувань та системи цивільної охорони здоров'я;
- прогресивне погіршення стану здоров'я і показників захворюваності та працевтрат всіх категорій військовослужбовців.

Причинами такого стану медичного забезпечення ЗС України є:

- незавершеність процесів реформування системи охорони здоров'я в державі;
- погіршення демографічної ситуації в Україні та стану здоров'я населення держави, особливо молоді, зокрема призовного контингенту;
- недосконалість та незавершеність законодавчого і нормативно-правового врегулювання медичного забезпечення військовослужбовців;
- численні трансформації органів управління медичним забезпеченням на стратегічному рівні, створення дублюючих структур управління медичним забезпеченням на рівні МО України та Генерального штабу (ГШ) ЗС України, їх функціональна недосконалість і, як результат, – відсутність ефективного процесу управління медичним забезпеченням;
- планомірне, протягом тривалого часу, скорочення організаційно-штатної структури медичної служби військових частин і з'єднань, а також чисельності особового складу військово-медичних закладів;
- хронічне недофінансування реальних потреб медичного забезпечення;

- відсутність відповідного реагування протягом тривалого часу з боку керівництва МО України та ГШ ЗС України на проблеми медичного забезпечення військ та пропозиції щодо їх подолання, які періодично піднімалися керівниками медичної служби.

Аналізуючи наявні проблеми медичного забезпечення ЗС України, встановлено, що їх розв'язання, а також вирішення завдань щодо медичного забезпечення військ, визначених у Стратегії національної безпеки України та Воєнній доктрині України, можливе лише за умов застосування системного підходу та програмного методу.

Кожна концепція розвитку передбачає визначення мети розвитку, основних завдань, оптимального варіанту, шляхів, способів, етапів та пріоритетів розвитку системи, а також очікуваних результатів і набуття необхідних спроможностей.

Метою розвитку медичного забезпечення ЗС України є формування системи, яка буде спроможною до медичного забезпечення військ як в умовах повсякденної діяльності, так і під час їх застосування, а також відповідатиме вимогам щодо медичного забезпечення військ країн – членів НАТО.

Відповідно до існуючого стану та потреб ЗС України основними завданнями щодо досягнення визначених спроможностей системи їх медичного забезпечення є:

- забезпечення особового складу військ індивідуальними засобами медичного захисту;
- укомплектування медичних підрозділів військових частин і з'єднань та військово-медичних закладів підготовленим персоналом, забезпечення їх необхідним комплектно-табельним оснащенням, евакуаційно-транспортними засобами та сучасним санітарно-технічним оснащенням модульного типу;
- забезпечення своєчасного вивезення (винесення) поранених з поля бою, а також медичної (у тому числі аеромедичної) евакуації;
- надання своєчасної та якісної медичної допомоги пораненим (хворим) військовослужбовцям, їх лікування та реабілітацію відповідно до стандартів медичної допомоги, клінічних протоколів та військово-медичних стандартів;
- комплектування військ здоровим поповненням;
- зниження рівня захворюваності військовослужбовців до показників захворюваності цивільного населення;
- підтримання санітарного благополуччя військ та районів їх розташування.

Міжнародний досвід медичного забезпечення військ у різних варіантах застосування та побудови їх військово-медичної служби представлений

різними варіантами: від розвинутої повноцінної і самодостатньої, з розгалуженою мережею медичних підрозділів військових частин і військово-медичних закладів, до таких, що повністю ґрунтуються на загальнодержавних системах охорони здоров'я.

Враховуючи існуючу структуру медичної служби ЗС України та завдання, що стоять перед нею, автори розглядають три можливі варіанти розв'язання проблеми розвитку системи медичного забезпечення військ.

Перший варіант – це ліквідація військово-медичних закладів та покладання завдань щодо медичного забезпечення військ на загальнодержавну систему охорони здоров'я. Проте, зважаючи на те, що військово-медична служба призначена для збереження життя і здоров'я військовослужбовців, медичного забезпечення повсякденної і навчально-бойової діяльності військ, здійснення медичного контролю за особовим складом, що виконує обов'язки військової служби в особливих та шкідливих умовах (медичне забезпечення безпеки польотів, підводно-водолазної роботи, роботи в умовах НВЧ тощо), цей варіант є неприйнятним. Вищезазначені завдання медичної служби є суто специфічними і не можуть бути покладені на найдосконалішу загальнодержавну систему охорони здоров'я у будь-якій державі.

Другий варіант – розвиток системи медичного забезпечення ЗС України шляхом збільшення чисельності медичної служби та кількості військово-медичних закладів (створення нових військових госпіталів, відновлення пересувних госпітальних баз тощо), що, на думку авторів, буде недоцільним та економічно необґрунтованим, оскільки у мирний час немає потреби у безмежному збільшенні сил і засобів медичної служби.

Третій варіант – це удосконалення нормативно-правової бази медичного забезпечення військ та оптимізація організаційно-штатної структури медичної служби, укомплектування підготовленим персоналом, сучасним комплектно-табельним оснащенням та евакуаційно-транспортними засобами, а також інтеграція системи медичного забезпечення військ в питаннях надання спеціалізованої і високоспеціалізованої медичної допомоги та медичної реабілітації з системою охорони здоров'я цивільного населення із збереженням організаційної самостійності військово-медичної служби.

З наведених варіантів найоптимальнішим та перспективним, на думку авторів, є третій, як такий, що забезпечує потреби військ у медичному забезпеченні в польових умовах та передбачає використання можливостей загальнодержавної системи охорони здоров'я для надання спеціалізованої і високоспеціалізованої медичної допомоги пораненим (хворим) військовослужбовцям в особливий період. Наведені варіанти розвитку системи медичного забезпечення військ потребують подальшого детального вивчення, глибокого аналізу та наукового обґрунтування.

Розвиток системи медичного забезпечення ЗС України ґрунтується на засадах відповідності вимогам країн – членів НАТО і передбачає створення такої системи, що буде спроможною до медичного забезпечення як у в умовах повсякденної діяльності військ, так і під час їх застосування в особливий період і буде здійснюватися шляхом:

- внесення змін і доповнень в існуючі законодавчі акти з питань військової охорони здоров'я та розробка необхідних нормативно-правових актів та керівних документів з питань медичного забезпечення військ;
- розроблення сучасної організаційно-штатної структури медичних підрозділів військових частин і з'єднань, військово-медичних закладів, укомплектування їх підготовленим персоналом, забезпечення необхідним комплектно-табельним оснащенням, евакуаційно-транспортними засобами та сучасним санітарно-технічним оснащенням модульного типу;
- створення ефективної системи управління медичним забезпеченням, зокрема шляхом формування єдиного органу управління на стратегічному рівні;
- збереження існуючих військових закладів охорони здоров'я (ЗОЗ), зокрема військово-медичних клінічних центрів, Української військово-медичної академії, інших військово-медичних закладів відповідно до потреб ЗС України та інтеграція їх з системою охорони здоров'я цивільного населення в рамках єдиного медичного простору;
- розроблення і впровадження сучасних медичних технологій надання медичної допомоги, лікування та реабілітації, проведення лікувально-профілактичних заходів відповідно до стандартів медичної допомоги, клінічних протоколів і військово-медичних стандартів;
- формування системи підготовки та перепідготовки військово-медичних кадрів для потреб ЗС України, у тому числі відновлення кафедр екстремальної і військової медицини у вищих медичних навчальних закладах;
- розвиток військово-медичної науки, дослідження і вирішення актуальних проблем медичного забезпечення військ та наукове обґрунтування напрямів і шляхів розвитку системи медичного забезпечення ЗС України;
- формування державного замовлення на лікарські засоби, медичне майно, обладнання та витратні матеріали для забезпечення ними військ;
- розроблення медико-технічних вимог до медичного і санітарно-технічного обладнання та евакотransпортних засобів, формування державного замовлення на їх виготовлення та забезпечення медичної служби ЗС України;
- розроблення інформаційно-аналітичних та прогнозно-аналітичних систем, автоматизація технологічних процесів лікувально-діагностичної та інших видів діяльності медичної служби, автоматизація управління тощо.

З метою гарантованого виконання вищезазначених заходів та зосередження зусиль на окремих її напрямках передбачається розподілити їх виконання на два етапи з визначенням на кожному із них певних пріоритетів.

На першому етапі, до кінця 2017 року, планується розв'язати першочергові проблеми та завдання, спрямовані на створення передумов для досягнення якісно нового рівня медичного забезпечення військ (сил). При цьому передбачається виконання таких заходів:

- внесення змін та доповнень в існуючі законодавчі акти та розробка необхідних нормативно-правових актів і керівних документів з питань медичного забезпечення військ;
- створення ефективної системи управління медичним забезпеченням, зокрема шляхом формування єдиного органу управління на стратегічному рівні;
- розроблення сучасної організаційно-штатної структури медичних підрозділів та запровадження її в штати військових частин і з'єднань, удосконалення існуючих штатів військово-медичних закладів;
- розроблення нових норм забезпечення медичних підрозділів військових частин (з'єднань) та військово-медичних закладів сучасним комплектно-табельним оснащенням;
- збереження і подальший розвиток наявних військово-медичних клінічних центрів, Української військово-медичної академії, інших військово-медичних закладів відповідно до потреб ЗС України та інтеграція їх з системою охорони здоров'я цивільного населення в рамках єдиного медичного простору;
- розроблення і впровадження сучасних медичних технологій надання медичної допомоги, лікування та реабілітації;
- реформування системи санаторно-курортного лікування та медичної реабілітації військовослужбовців, ветеранів військової служби та членів їх сімей;
- формування системи підготовки та перепідготовки медичного персоналу для потреб ЗС України, у тому числі відновлення кафедр екстремальної і військової медицини у вищих медичних навчальних закладах;
- формування державного замовлення на лікарські засоби, медичне майно та витратні матеріали для забезпечення ними військ;
- розроблення медико-технічних вимог до медичного і санітарно-технічного обладнання, евакотранспортних засобів та формування державного замовлення на їх виготовлення;
- розроблення інформаційно-аналітичних та прогнозно-аналітичних систем лікувально-діагностичної та інших видів діяльності медичної служби;

- удосконалення механізмів фінансового та ресурсного забезпечення медичної служби;

- опрацювання механізму залучення цивільних ЗОЗ для надання медичної допомоги, лікування і реабілітації поранених (хворих) військово-вослужбовців на засадах єдиного медичного простору.

Пріоритетним напрямом вважається науковий пошук та розроблення вітчизняних військово-медичних стандартів з урахуванням та імплементацією стандартів медичного забезпечення військ країн членів НАТО.

Водночас зберігаються передбачені законодавством України пільги щодо медичного, у тому числі санаторно-курортного забезпечення ветеранів військової служби та членів їх сімей.

На кінець першого етапу планується мати сучасну організаційно-штатну структуру медичної служби та ефективну систему управління медичним забезпеченням військ.

На другому етапі (2018–2020 роки) планується створити систему медичного забезпечення військ, що відповідатиме вимогам щодо медичного забезпечення військ країн-членів НАТО та буде спроможною до медичного забезпечення ЗС України як у в умовах повсякденної діяльності, так і під час їх застосування.

Для досягнення цього передбачається проведення заходів, спрямованих на виконання завдань щодо:

- укомплектування медичних підрозділів військових частин (з'єднань) і військово-медичних закладів підготовленим персоналом, забезпечення сучасним комплектно-табельним та санітарно-технічним оснащенням модульного типу;

- забезпечення медичної служби сучасними засобами медичної та аеромедичної евакуації, у тому числі броньованими;

- запровадження в діяльність медичної служби інформаційно-аналітичних та прогнозно-аналітичних систем, автоматизація технологічних процесів лікувально-діагностичної та інших видів діяльності медичної служби, автоматизація управління тощо;

- удосконалення системи підготовки та перепідготовки медичного персоналу для потреб ЗС України;

- зміцнення матеріально-технічної бази медичних підрозділів військових частин (з'єднань) та військово-медичних закладів;

Пріоритетним напрямом вважається забезпечення медичних підрозділів військових частин (з'єднань) та військово-медичних закладів сучасним комплектно-табельним і санітарно-технічним оснащенням, засобами медичної та аеромедичної евакуації, у тому числі броньованими, запровадження інформаційно-аналітичних і прогнозно-аналітичних систем в діяльності медичної служби, автоматизація технологічних процесів

діяльності і управління, досягнення сумісності в питаннях медичного забезпечення з відповідними службами військ країн членів НАТО.

Водночас продовжуються процеси інтеграції системи медичного забезпечення ЗС України в єдиний медичний простір держави.

На кінець другого етапу планується створити систему медичного забезпечення військ, яка буде спроможною до медичного забезпечення ЗС України як в умовах повсякденної діяльності, так і під час їх застосування, та відповідатиме вимогам щодо медичного забезпечення військ країн – членів НАТО. Це передбачатиме розподіл медичного забезпечення (надання медичної допомоги) на 4 рівні (ролі), які визначають якісну характеристику та зміст лікувально-евакуаційного заходів, враховують етапи медичної евакуації, медичні підрозділи військових частин і з'єднань, військово-медичні заклади, що задіяні для надання медичної допомоги, її вид і обсяг, а також евакуаційно-транспортні засоби та особливості медичної евакуації.

Особливої важливості та принципового значення в процесі інтеграції системи медичного забезпечення ЗС України в єдиний медичний простір держави набуває необхідність чіткого визначення рівнів (ролей), що мають здійснюватися виключно силами і засобами військово-медичної служби, та рівнів (ролей), що можуть здійснюватися спільними зусиллями військової та цивільної систем охорони здоров'я.

На думку авторів, для повного забезпечення медичної допомоги на полі бою, тобто забезпечення рівнів (ролей) 1, 2, 3, безперечним є необхідність мати у складі ЗС України медичні підрозділи військових частин і з'єднань (медичні пункти, медичні роти) та військові мобільні госпіталі. Для забезпечення медичної допомоги рівня (ролі) 3 можливе також залучення цивільних ЗОЗ, що знаходяться на територіях, наближених до районів ведення бойових дій.

Реалізація медичної допомоги на рівні (ролі) 4 лише власними силами можлива за умов невеликої кількості санітарних втрат та потребуватиме залучення цивільних ЗОЗ при їх збільшенні.

Ефективність виконання запланованих заходів має супроводжуватися та контролюватися досягненням певних кількісних показників – індикаторів досягнення необхідних спроможностей системи медичного забезпечення.

Так, передбачається, що реалізація вищезазначених заходів в рамках Програми реформування і розвитку системи медичного забезпечення ЗС України дасть змогу створити систему медичного забезпечення, що буде спроможною здійснювати медичне забезпечення військ у різних варіантах їх застосування, бути у постійній готовності, забезпечити надання медичної допомоги військовослужбовцям відповідно до стандартів медичної допомоги, клінічних протоколів та військово-

медичних стандартів протягом: домедичної допомоги – до 10 хв; первинної (лікарської) – до 1 год.; вторинної (спеціалізованої) – 2–4 год.; третинної (високоспеціалізованої) – до 24 год.

Повне виконання Програми дасть можливість укомплектувати медичні підрозділи військових частин і з'єднань та військово-медичні заклади підготовленим персоналом, забезпечити їх необхідним комплектно-табельним оснащенням, евакуаційно-транспортними засобами та сучасним санітарно-технічним оснащенням модульного типу відповідно до встановлених норм та табелів до штатів. Важливим критерієм ефективності виконання Програми буде доведення рівня укомплектованості військ здоровим поповненням тільки з добрим (75%) та середнім (25%) фізичним розвитком, забезпечення проходження військової служби здоровими та практично здоровими військовослужбовцями, зниження показників захворюваності, госпіталізації та працевтрат військовослужбовців до показників захворюваності цивільного населення та ліквідація спалахової захворюваності у військах, у тому числі і на дитячі інфекції.

Важливо під час реформування зберегти передбачене законодавством України медичне, у тому числі санаторно-курортне забезпечення ветеранів військової служби та членів їх сімей.

Програма передбачатиме забезпечення медичних підрозділів військових частин і з'єднань та військово-медичних закладів необхідними фондами та підвищення ефективності використання ресурсів, у тому числі: розміщення медичних підрозділів військових частин і з'єднань та військово-медичних закладів на фондах, що відповідають встановленим вимогам для закладів охорони здоров'я; законодавче врегулювання надання медичної допомоги медичними підрозділами військових частин і з'єднань, військовими мобільними госпіталями в питаннях проходження ними акредитації та ліцензування для здійснення медичної діяльності.

За попередніми розрахунками, повне виконання Програми передбачатиме постачання для потреб медичного забезпечення ЗС України десятків та сотень одиниць сучасної медичної апаратури і техніки, комплектів, евакотransпортної та спеціальної медичної техніки, санітарно-технічного обладнання, будівництва (реконструкції, ремонту) приміщень медичних підрозділів військових частин і з'єднань та військово-медичних закладів із загальним обсягом фінансування майже 4 млрд грн.

Виникає питання: чи можливо все це реалізувати та досягнути за 4 роки? Існуючий досвід виконання попередніх державних цільових програм реформування та розвитку ЗС України а також озброєння і військової техніки свідчить, що жодна з них не була виконана повністю як з причин недостатнього фінансування, так і з інших причин політичного та економічного характеру.

Орієнтування реформування системи медичного забезпечення ЗС України в рамках реформування сектору безпеки та оборони України виключно на стандарти країн НАТО вимагає докорінних змін та нових підходів до організації медичного забезпечення військ, системи управління, якісно нового сучасного матеріально-технічного оснащення, наповнення новими інформаційними технологіями та сучасними технологіями надання медичної допомоги, а також підготовки необхідної кількості відповідного медичного персоналу. Це потребуватиме перебудови всієї системи медичного забезпечення відповідно до рівнів (ролей), які визначені стандартами та іншими нормативними документами збройних сил країн – членів НАТО.

Звичайно, за певної цілеспрямованості, послідовності та наполегливості виконання завдань першого етапу реформування та розвитку повністю можливо. В той же час питання матеріально-технічного забезпечення та підготовки медичного персоналу мають певну інерційність в часі, що ставить під сумнів можливість їх виконання у встановлений термін.

Окремі заходи розвитку системи медичного забезпечення ЗС України включаються до двох державних цільових програм: Державної комплексної програми реформування і розвитку ЗС України на період до 2020 р. та Державної комплексної програми розвитку озброєння і техніки ЗС України на період до 2020 р. Водночас слід зазначити, що до зазначених програм включається лише частина заходів за напрямом розвитку системи медичного забезпечення ЗС України. Зокрема до них не включаються заходи, які є суто специфічними і передбачають запровадження стандартів надання медичної допомоги, клінічних протоколів та інших галузевих стандартів, у тому числі військово-медичних, а також розвиток і впровадження сучасних технологій надання медичної допомоги. Проте без їх виконання неможливо побудувати сучасну систему медичного забезпечення військ, яка б відповідала світовим стандартами та була сумісною з системою медичного забезпечення військ країн – членів НАТО.

Зважаючи на зазначене, а також враховуючи місце і роль системи медичного забезпечення ЗС України у підтриманні боєздатності та боєготовності військ, на думку авторів, необхідне опрацювання поруч із двома вищезазначеним державними цільовими програмами окремого повнозмістовного документа – Програми реформування і розвитку системи медичного забезпечення ЗС України, в якому мають бути об'єднані як заходи, що увійшли до вищезазначених програм, так і решта заходів.

Опрацюванню Програми реформування і розвитку системи медичного забезпечення ЗС України на визначений період має передувати розроблення і затвердження відповідної концепції, яка, на думку авторів, повинна бути затверджена наказом Міністерства оборони України.

Запропонована концепція реформування та розвитку системи медичного забезпечення ЗС України, що має бути реалізована через відповідну програму, дасть змогу забезпечити формування сучасної системи медичного забезпечення, яка відповідатиме потребам українського війська та буде сумісною з системою медичного забезпечення військ країн – членів НАТО.

Висновки

1. Затверджені указами Президента України Воєнна доктрина України, Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України, Стратегічний оборонний бюлетень України стали підставою для розроблення Програми розвитку ЗС України на період до 2020 р. з відповідним розділом щодо розвитку системи медичного забезпечення ЗС України.

2. Метою розвитку медичного забезпечення ЗС України є формування системи медичного забезпечення військ, яка буде спроможною до медичного забезпечення ЗС України як у в умовах повсякденній діяльності, так і під час їх застосування, та відповідатиме вимогам щодо медичного забезпечення військ країн – членів НАТО.

3. Зважаючи на важливість медичного забезпечення ЗС України у підтриманні боєздатності та боєготовності військ необхідне опрацювання окремого повнозмістовного документу – Програми реформування і розвитку системи медичного забезпечення ЗС України на визначений період, а також включення відповідних розділів щодо медичного забезпечення військ до державних цільових програм розвитку ЗС України та озброєння і військової техніки.

4. Реформування системи медичного забезпечення ЗС України в рамках реформування сектору безпеки та оборони України за стандартами країн НАТО вимагає докорінних змін та нових підходів до організації медичного забезпечення військ, системи управління, якісно нового сучасного матеріально-технічного оснащення, наповнення новими інформаційними технологіями та сучасними технологіями надання медичної допомоги, а також підготовки необхідної кількості відповідного медичного персоналу.

5. За певної цілеспрямованості, послідовності та наполегливості виконання завдань першого етапу реформування та розвитку повністю можливо. Водночас, враховуючи існуючий стан системи медичного забезпечення ЗС України та те, що підготовка медичного персоналу та оснащення сучасною медичною апаратурою і технікою потребують значного часу, виконання заходів другого етапу у визначені терміни є сумнівним.

6. Опрацюванню Програми реформування і розвитку системи медичного забезпечення ЗС України на визначений період має передувати розроблення і затвердження відповідної концепції, яка повинна бути затвердженою наказом Міністерства оборони України.

Література

1. Указ Президента України від 24.09.2015 р. № 555/2015 «Про рішення РНБО України від 2 вересня 2015 р. «Про нову редакцію Воєнної доктрини України».
2. Указ Президента України від 14.03.2016 р. № 92/2016 «Про рішення РНБО України від 4 березня 2016 р. «Про концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України».
3. Указ Президента України від 6.06.2016 р. № 240/2016 «Про рішення РНБО України від 20 травня 2016 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України».
4. Закон України від 18 березня 2004 р. № 1621-IV «Про державні цільові програми».
5. Постанова КМ України від 31 січня 2007 р. № 106 «Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм».
6. Військовий стандарт 01.040.003, (Видання 1), «Оборонне планування. Державна програма розвитку Збройних Сил України. Порядок розроблення, виконання та звітування». Затверджено наказом начальника Центрального управління метрології і стандартизації Збройних Сил України Озброєння Збройних Сил України – головного метролога Збройних Сил України від 16 грудня 2014 р. № 14.
7. Система медичного забезпечення Збройних Сил України: сучасний стан і напрями розвитку з огляду на тенденції змін у порядку застосування військ / В.Б. Андронатій, В.О. Жаховський, О.Ю. Булах, В.Г. Лівінський // Наука і оборона. – 2014. – № 3. – С. 23–29.
8. Білий В.Я. Місце та роль Воєнно-медичної доктрини України у формуванні системи медичного забезпечення військ і цивільного населення у воєнний час / В.Я. Білий, В.О. Жаховський, В.Г. Лівінський // Наука і оборона. – 2015. – № 1. – С. 9–14.
9. Сучасні підходи до побудови системи лікувально-евакуаційних заходів як основи медичного забезпечення військ в особливий період / В.Я. Білий, А.В. Верба, М.І. Бадюк, В.О. Жаховський, В.Г. Лівінський // Наука і оборона – 2016. – № 2. – С. 34–41.
10. Розвиток системи лікувально-евакуаційних заходів як основи медичного забезпечення військ в особливий період / В.Я. Білий, В.О. Жаховський, В.Г. Лівінський, М.В. Кудренко, І.П. Мельник // Україна. Здоров'я нації (науково-практичний журнал). – 2016. – Вип. № 3(39). – С. 5–11.
11. Верба А.В. Удосконалення надання медичної допомоги в бойових умовах: дистанційний моніторинг боєздатності сучасного бійця / А.В. Верба // Військова медицина України. – 2014. – № 2–3. – С. 5–12.
12. Верба А.В. Досвід медичного забезпечення антитерористичної операції та шляхи його вдосконалення / А.В. Верба, В.О. Жаховський В.О., В.Г. Лівінський // Наука і оборона. – 2015. – № 3/4. – С. 28–33.
13. Медичне забезпечення антитерористичної операції: Воєнно-медична доктрина України як інструмент формування єдиного медичного простору / В.О. Жаховський, В.Г. Лівінський, М.В. Кудренко, І.П. Мельник // Україна. Здоров'я нації. – 2015. – № 1. – С. 7–14.
14. Медичне забезпечення антитерористичної операції: стан, проблеми та напрями удосконалення / В.О. Жаховський, В.Г. Лівінський, М.В. Кудренко, І.П. Мельник, Г.О. Слабкий // Україна. Здоров'я нації (науково-практичний журнал). – 2015. – Вип. № 2(34). – С. 7–12.

15. Антитерористична операція: уроки медичного забезпечення / В.О. Жаховський, В.Г. Лівінський, М.В. Кудренко, Г.О. Слабкий // Україна. Здоров'я нації (науково-практичний журнал) – 2015. – Вип. № 3 (Спецвипуск). – С. 31–35.

16. Матеріали науково-практичної конференції в Українській військово-медичній академії 18.12.2014 р. «Досвід організації медичного забезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань у ході антитерористичної операції». – 2014. – С. 108.

17. Медичне забезпечення Збройних Сил України в антитерористичній операції: досвід та напрями його удосконалення / В.Л. Савицький, В.П. Майданюк, О.М. Власенко, В.І. Стриженко, О.Ю. Булах // Військова медицина України. – 2015. – № 1. – С. 5–11.

**Концепция реформирования и развития
системы медицинского обеспечения Вооруженных Сил Украины:
взгляд на формирование и реализацию**

В.А. ЖАХОВСКИЙ, В.Г. ЛИВИНСКИЙ

Украинская военно-медицинская академия

Резюме: В статье изложены концептуальные взгляды на цели, пути и направления реформирования и развития системы медицинского обеспечения Вооруженных Сил Украины. Определено, что целью развития медицинского обеспечения войск должно быть формирование системы медицинского обеспечения войск, которая будет способна к медицинскому обеспечению Вооруженных Сил Украины как в условиях повседневной деятельности, так и во время их применения, а также отвечать требованиям, выставляемым к медицинскому обеспечению вооруженных сил стран – участниц НАТО.

Ключевые слова: медицинская служба Вооруженных Сил Украины, система медицинского обеспечения, реформирование и развитие.

**The concept of reform and development of the medical support system of the
Armed Forces of Ukraine: opinion on the formation and implementation**

V. ZHAKHOVSKY, V. LIVINSKY

Ukrainian Military Medical Academy

Summary. The article looks at the conceptual goals, ways and directions of reform and development of medical support of the Armed Forces of Ukraine. It was established that the purpose of medical support should be forming a system of medical support, to be able to provide medical Armed Forces of Ukraine as in the daily activities and during their use, and meet the requirements for medical support countries troops – NATO member.

Keywords: Medical Service of the Armed Forces of Ukraine, medical support system, reform and development.